

**Katarzyna Kadela, Jacek Kowalczyk, „Standardy pracy socjalnej.
Rekomendacje metodyczne i organizacyjne”,
Wydawnictwo Wrzos, Warszawa 2014**

Praca socjalna jest podstawowym zadaniem pomocy społecznej. Realizowana jest poprzez zaoferowanie pomocy w trudnych, kryzysowych sytuacjach jednostkom i grupom tego oczekującym, rezultatem czego ma być aktywizacja adresatów pomocy społecznej. Celem pracy socjalnej (według Teresy Zbyrad) jest „usprawnienie społecznego funkcjonowania jednostek, dostarczenie środków niezbędnych do życia oraz prewencja, czyli niedopuszczenie do powstania zachowań uznawanych za dysfunkcjonalne czy patologiczne”¹². Uzyskanie efektywnego poziomu funkcjonowania psychospołecznego jednostki bądź grupy poprzez zastosowanie elementów pracy socjalnej możliwe jest dzięki czterem ogólnym, ale bardzo ważnym cechom omawianej profesji, które wymieniają i charakteryzują Janusz Radwan-Pragłowski i Krzysztof Frysztacki. Praca socjalna jest zorientowana na identyfikowanie i rozwiązywanie ludzkich problemów, ma i rozwija swoje podstawowe wartości i normy, które odnoszą się do współdziałania i samorealizacji jednostki. Realizacja ta jest możliwa dzięki wykształconym procedurom postępowania i ciągłemu zdobywaniu wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych¹³. Efektowna realizacja pracy socjalnej możliwa jest dzięki dobraniu i zastosowaniu odpowiednich metod, których celem jest przezwyciężenie sytuacji kryzysowych podopiecznych, podniesienie jakości życia, zaspokojenie społeczno-emocjonalnych potrzeb, poprawę funkcjonowania w środowisku oraz przeciwdziałanie zjawiskom marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Praca socjalna to usługa, dla której stworzenie standardu pozwoli na przemyślenie dotychczas wykonywanej pracy socjalnej na rzecz osób i rodzin wymagających wsparcia oraz stworzenie nowych wzorców w postaci zorganizowanego systemu działań dla wzmocnienia potencjału adresatów działań pomocowych.

W bogatej literaturze przedmiotu brakuje wyczerpujących opracowań na temat standardów usług pomocy społecznej i funkcjonowania instytucji pomocy i integracji społecznej. W związku z tym niezbędne staje się podejmowanie badań mających na celu zmianę sposobu postrzegania pracy socjalnej poprzez wyodrębnienie jej od innych usług pomocowych, realizowanych w ramach pomocy społecznej. Takiego zadania podjęły się autorki recenzowanej książki.¹⁴

Publikacja powstała na podstawie wnikliwej analizy opartej na pracy dziesięciu Zespołów Ekspertkich, przedstawicieli instytucji pomocy i integracji społecznej oraz

¹² T. Zbyrad, Pracownik socjalny – zawód czy powołanie?, (w:) „Praca socjalna” 2007., nr 3., s. 22, 24.

¹³ Za: J. Radwan-Pragłowski, K. Frysztacki, *Spoleczne dzieje pomocy pomocy człowiekowi: od filantropii greckiej do pracy socjalnej*, wyd. Śląsk, Katowice 1998., s. 274.

¹⁴ K. Kadela, J. Kowalczyk, *Standardy pracy socjalnej. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, wyd. Wrzos, Warszawa 2014., 285 stron.

przedstawicieli środowisk naukowych, które podejmowały tematykę osób bezrobotnych, starszych, niepełnosprawnych, problemu przemocy w rodzinie, narzędzi pracy socjalnej oraz modeli usług o określonych standardach.

Część I zatytułowaną: *Praca socjalna z osobą lub rodziną* autorki rozpoczynają od próby wyznaczenia aksjologicznych ram działania jako uniwersalnych zasad i wartości, do których będzie się można odwołać bez względu na to, jakiej grupy lub instytucji będzie dotyczyć praca socjalna. Kolejną podjętą kwestią jest omówienie relacji i komunikacji z klientem z uwzględnieniem wskazówek dotyczących budowania tych relacji oraz wskazywaniem barier utrudniających skuteczne porozumiewanie się. Bardzo ciekawie opracowany został kolejny problem dotyczący metodycznego postępowania w pracy socjalnej, traktowanej nie jako pojedyncze działanie, lecz działanie podejmowane w ramach zaplanowanej sekwencji zmierzających do określonego przez osobę lub rodzinę i pracownika socjalnego celu. Autorki zwróciły uwagę na konieczność wykorzystania narzędzi właściwych pracy socjalnej, służących dokumentowaniu poszczególnych etapów (które zostały szczegółowo omówione) postępowania metodycznego. W tej części publikacji przedstawiona również została praca socjalna i jej dynamiczny charakter w odniesieniu do działań pracownika socjalnego z uwzględnieniem priorytetów tych działań.

Część II, zatytułowana: *Praca socjalna w wybranych obszarach problemowych z wybranymi grupami osób*, jest konsekwentną kontynuacją problematyki podjętej w poprzedniej części opracowania. Na bazie przedstawionych wcześniej zasad postępowania metodycznego autorki realizują wskazania dotyczące prowadzenia pracy socjalnej z grupami osób dotkniętymi: przemocą domową, trudnościami w prawidłowym realizowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pozostawaniem bez pracy, niepełnosprawnością, długotrwałą lub ciężką chorobą. Autorki zwracają uwagę, że w praktyce bardzo rzadko osoba lub rodzina zmagają się tylko z jednym problemem.

W pierwszym podrozdziale zawarte są wskazówki do pracy socjalnej prowadzonej w obszarze problemów opiekuńczo-wychowawczych (rodziny z dziećmi oraz rodzice, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej). Ogół działań pracy socjalnej przedstawiony jest w ujęciu systemowym, które obejmuje zarówno rozumienie rodziny, jak i oddziaływanie na nią. W praktyce oznacza to, że pracownik socjalny spotyka się i angażuje w działania wszystkich członków rodziny. Autorki bazując na swoim doświadczeniu zawodowym, przedstawiły szczegółowe metodyczne postępowanie w pracy socjalnej z rodziną i dziećmi. Bardzo cenne jest przedstawienie współpracy z wieloma specjalistami zaangażowanymi w pracę z rodziną.

Drugi podrozdział stanowią wskazówki w prowadzeniu pracy socjalnej w obszarze problemu przemocy w rodzinie w odniesieniu do różnych grup osób doświadczających przemocy: osób dorosłych (rodziców), osób starszych, niepełnosprawnych, dzieci. Przedstawione zostały sposoby budowania relacji, komunikacji, systemu motywacji oraz proces postępowania metodycznego w pracy socjalnej z osobami pokrzywdzonymi. Podjęta została również bardzo istotna, a sporadycznie poruszana kwestia pracy socjal-

nej z osobą stosującą przemoc. W odniesieniu do osób doznających przemocy w rodzinie, jak i tych, które tą przemoc stosują, zostały szczegółowo opisane procedury „Niebieskiej Karty”.

Kolejny podrozdział stanowią wskazówki w prowadzeniu pracy socjalnej w obszarze problemów związanych z pozostawaniem bez pracy. Poruszone zostały w nim cele pracy socjalnej, sposoby budowania relacji oraz motywowania osób bezrobotnych do poszukiwania pracy. Opisana została również procedura metodyczna w podejmowanych działaniach. Moim zdaniem szkoda, że autorzy nie podjęli problematyki współpracy z instytucjami wspomagającymi osoby bezrobotne.

W czwartym podrozdziale przedstawione są wskazówki do pracy socjalnej w obszarach niepełnosprawności. Autorzy przedstawiają w nim konkretne, metodyczne działania w pracy socjalnej, bardzo rzetelnie opisane, lecz również nie uwzględniają jakże ogromnej roli działalności instytucji oferujących szeroki wachlarz usług dla osób dotkniętych różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Ostatni podrozdział stanowią wskazówki dotyczące pracy socjalnej z osobami starszymi. Równie rzetelnie, jak w poprzednich podrozdziałach przedstawione zostały potrzeby oraz specyfika pracy socjalnej z tą grupą osób. Bardzo cenne (zwłaszcza w sytuacji starzenia się społeczeństw) są zawarte w podrozdziale informacje o starości i procesie starzenia się.

W części III zatytułowanej: *Warunki organizacyjne zapewniające odpowiednią jakość pracy socjalnej* szczegółowo opisane są kompetencje w pracy socjalnej w odniesieniu do pracownika socjalnego jako profesjonalisty. Bardzo ważne jest, że autorki zwróciły uwagę na kryteria wyboru kandydata na pracownika socjalnego i opisały, jak powinna wyglądać ich rekrutacja. Pozwoli to wybrać właściwych kandydatów na pracowników socjalnych, gdyż posiadanie kwalifikacji formalnych nie daje gwarancji kompetencji objętych programem kształcenia. W dalszej części wywodu autorki wskazują na konieczność doskonalenia zawodowego poprzez udział pracowników socjalnych w konsultacjach, sesjach superwizyjnych, szkoleniach i warsztatach. Podejmują również konieczność nadzoru merytorycznego jako czynnika gwarantującego ciągłość procesów uczenia się i samokształcenia swojej kadry. W ostatnim podrozdziale zatytułowanym *Rozwiązania organizacyjne w pracy socjalnej* autorki kładą nacisk na bardzo ważną kwestię, mianowicie na rozdzielenie pracy socjalnej od prowadzenia postępowań administracyjnych. Treść tego podrozdziału uważam za szczególnie wartościowy wkład w trwającą od wielu lat dyskusję na temat odłączenia pomocy społecznej od pracy socjalnej.

W części IV pod tytułem: *Wdrażanie standardu usługi* opisany jest proces wdrażania standardu usługi jako procesu wdrożenia i kierowania zmianą. Ta bardzo innowacyjna i wymagająca czasu reforma pracy socjalnej przybliżona jest przez wskazanie narzędzi pracy socjalnej oraz opisanie technik wykorzystywanych w badaniu sytuacji osoby lub rodziny. Bardzo ważne jest, że autorki przedstawiły wzory narzędzi pracy socjalnej, gdyż bez nich wdrażanie standardów byłoby raczej niemożliwe. Opracowanie ich z pewnością

wymagało dużo pracy i solidnej, interdyscyplinarnej wiedzy. Jako ostatnie zagadnienie autorki przedstawiły grupowe formy oddziaływania w pracy z osobą potrzebującą pomocy i jej rodziną. Uzasadniły, że wykorzystanie grupowych form oddziaływania stwarza możliwości pocucia przez jednostkę, że nie jest osamotniona w zmaganiach problemem. Przedstawiły również mechanizmy procesów grupowych oraz podały praktyczne wskazówki w zakresie organizowania i prowadzenia grupowych form wsparcia.

Podsumowując, recenzowana książka Katarzyny Kadelii Jacka Kowalczyka stanowi – moim zdaniem – udaną próbę wypełnienia luki na polskim rynku wydawniczym w publikacjach na temat profesjonalnej pracy socjalnej oraz całkowitą nowość w zakresie tworzenia i procedur wdrażania standardów usług pomocowych. Zawarte w niej rozważania teoretyczne i praktyczne stanowią cenny materiał dla kadry kierowniczej sektora pomocy społecznej, pracowników socjalnych, asystentów rodziny oraz nauczycieli akademickich.

Małgorzata Porąbaniec
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach